מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

לזכרון עולם
איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' משה שניצר ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

לזכרון עולם
האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת ורדה שניצר ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגרח"ד קובלסקי שליט"א ◆ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ו' טבת תשע"ח | **מסכת שבועות כ"ו - ל"ב** ◆ פרה ח', ז' - ט', א' | גליון מס' 970

השבוע בגליון

◆ ביקש לצום חצי יום ואמר נוסח קבלת תענית של יום שלם
◆ נוכלים בבית הדין
◆ המוכר הערמומי והקונה התמים
◆ כשהנודע ביהודה נאלץ להרגיע את קיסר בוהמיה הזועם
◆ תפקידה של השבועה
◆ אין נשבעים בספר תורה אלא עם ס"ת
◆ האם גם ילדים יש לדון לכף זכות?
◆ הזכות ללמד זכות והחובה ללמד חובה עמידה מהי?

דף כו/ב בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא

ביקש לצום חצי יום ואמר נוסח קבלת תענית של יום שלם

לפני מספר שנים, ביקש יהודי לקבל על עצמו להתענות מחצית של יום המחר. כידוע, על המבקש להתענות לקבל את התענית על עצמו בתפילת המנחה של היום הקודם לתעניתו, משום שהתענית הרי היא כקרבן, וכשם שיש להקדיש את הקרבן לפני הקרבתו, כך יש להקדיש את התענית (לבוש או"ח סי' תקס"ב סעי' ה').

ברם, מיודענו טעה, ובתפילת המנחה הוא אמר את הנוסח המקובל "הריני מקבל על עצמי תענית", בלא לפרש שכוונתו למחצית היום בלבד. נבוך ונסער הציג מתענה זה את מקרהו לפני הרבנים.

כלל נקוט בידינו: "דברים שבלב אינם דברים" (קידושין מט/ב). כלומר, אין להתייחס למחשבתו של אדם, אם היא נוגדת את הדברים שהוציא בפיו. לפיכך, מאחר שאדם זה אמר נוסח של קבלת תענית מלאה, לכאורה, עליו להתענות יום שלם. אלא שלהפתעתו, איש מן הרבנים אליהם פנה לא הורה לו להתענות יום שלם. עם זאת, הוא קיבל שתי תשובות שונות משני רבנים, כפי שיבואר להלן.

בסוגייתנו מבואר, כי אם אדם ביקש להישבע שלא יאכל "פת חיטים", אך הוא טעה ונשבע כי לא יאכל "פת", שבועתו חלה עליו, משום שהמילה "פת" גם מתפרשת כ"פת חיטים". אולם, אדם שביקש להישבע שלא יאכל "פת חיטים" אך טעה ונשבע כי לא יאכל "פת שעורים", רשאי לאכול, הן פת שעורים והן פת חיטים. זאת, מאחר שאין פיו ולבו שווים - על פת חיטים לא נשבע, ועל פת שעורים לא התכוון להישבע.

לכאורה, סוגייתנו סותרת את הכלל הנודע, "דברים שבלב אינם דברים", שהרי אדם זה רשאי לאכול פת שעורים אף על פי שנשבע במו פיו כי לא יעשה כן.

אולם, הראשונים (רמב"ן, רא"ש ור"ן, ועיי' בתוס' ד"ה "גמר") מבארים, כי יש להבדיל בין אדם שנשבע, ולאחר מכן טען, כי בליבו כיוון שלא תחול שבועתו, לבין אדם שנשבע בטעות. הנשבע מתוך מודעות לדבריו, אלא שבליבו אינו מתכוון שדבריו יחולו, שבועתו חלה עליו, משום שמחשבתו בטלה ביחס לדיבורו. אך כאשר האדם שנשבע טוען, כי כלל לא התכוון להוציא מפיו את שאמר - נאמן הוא על כך, משום ששבועתו כלל אינה נחשבת שבועה אלא כטעות בלבד. וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' ר"י סעי' א').

נשוב כעת למיודענו, המתענה לחצאין, ולתשובות שקיבל מן הרבנים. הגר"ש וואזנר זצ"ל (שו"ת "שבט הלוי" חלק ח' סי' ק"ל) פסק לו, כי **עליו להתענות חצי יום**, שכן, גם תענית של חצי יום קרויה תענית, וממילא, הרי הוא כמי שהתכוון לאסור על עצמו "פת חיטים" ולבסוף אמר "פת" שאינו רשאי לאכול פת חיטים.

דבר העורך

גדול הדור מבקר חולים

תורתנו תורת חיים היא. כל אורח חייו של היהודי, הנהגותיו עם זולתו ועם בוראו, מקשה אחת הם, המשלימים את תפקידינו בעולם הזה.

הגאון רבי שלמה זלמן אוייערבאך זצ"ל, ידוע היה בכח תורתו, ובד בבד בהתחשבותו הנדירה ברגישותם של בני אדם באשר הם. דמותו מהווה כמגדל אור המתווה לנו את הדרך בה נלך.

על טיב יחסיו של הגאון זצ"ל עם הסובבים אותו, נוכל ללמוד מהמעשה שלפנינו:

היה זה בערב שבת. ירושלים עיר הקודש מירקה את פניה לקראת שבת המלכה. פה ושם נראו יהודים נחפזים למשימות אחרונות בטרם תרד המנוחה אל העולם.

החנויות נעולות היו על מסגר ובריח זה מכבר, ובשכונותיה הוותיקות של ירושלים עמלו עקרות הבית המסורות לסלסל את פיאות ילדיהן שזה עתה חזרו מהמקווה.

בה בשעה, על מיטת ברזל, עליה היה פרוס סדין צחור עם סמלו של בית החולים שערי צדק, שכב אחד מיקירי ירושלים שחלה.

מטבע הדברים, שגרת בית החולים אינה מופרת לעולם. זה יוצא וזה בא, והרופאים והאחיות סובבים בין החדרים בחלוקים מעומלנים. ריח ה"צ'ולנט", המתבשל לו אי שם במטבח, אינו אופף את חדרי החולים, ולא זו בלבד שהם נאלצים להתנתק מביתם ולשהות במקום זר, אף אין הם חשים את ניחוחה של שבת המלכה הפורסת את כנפיה על היקום.

החולה שינה את תנוחתו על המיטה, ומזווית עינו חש בהתרחשות כלשהי בפתח החדר, שם עמד הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל, בקפוטה מבריקה ובשטריימל של שבת על ראשו, והחל לפסוע לעבר ידידו המאושפז בבית החולים. יודע הוא רבי שלמה זלמן את נפש האדם, ועל כן נפנה ובא לבקר את ידידו דווקא בשעות אלו, בהן החולים מרגישים בודדים ומנותקים מהוויות העולם.

רבי שלמה זלמן ישב עם ידידו ושוחח עמו בניחותא, ואחר שחש כי היטיב את מצב רוחו, נפרד ממנו בחום, תוך שהוא מאחל לו רפואה שלמה ויצא את החדר.

◀◀

לעילוי נשמת
הרב **גבריאל סמוטני** זצ"ל
ב"ר חיים יצחק ז"ל
נלב"ע ה' בטבת תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **העניא רבקה ברנשטיין** ע"ה
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע ו' בטבת תשנ"ד
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הר"ר **משה יהודה למפרט** ז"ל
ב"ר אהרון שלמה הלוי ז"ל נלב"ע י' בטבת תשס"ח
ולע"נ מרת **גיטל למפרט** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ג בטבת תש"ע
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

ואילו הגר"מ בראנדסדורפר זצ"ל ("קנה בשם" ח"א סי' ל"ג) פסק כי **אין הוא צריך לצום כלל**. זאת, לאחר שהוכיח, כי צום של חצי יום בלבד, כלל אינו קרוי "תענית", וממילא, אין הוא דומה אלא לזה שביקש להישבע, כי ימנע מאכילת "פת חיטים" אך טעה ונשבע שלא יאכל פת שעורים, שרשאי לאכול הן "פת חיטים" והן "פת שעורים".

דף כט/א קניא דרבא

נוכלים בבית הדין

מקרה מפורסם ביותר, של נוכל אשר ניסה להערים בבית הדין על בעל דינו זכה, ששבועות הנוכלים יכונו כשם המקרה - "קניא דרבא". מעשה שהיה כך היה. אדם פנה לבית דינו של רבא ותבע את חבירו לדין על שהוא מסרב להחזיר הלוואה שנטל ממנו. הנתבע הופיע בבית הדין של רבא והצהיר, כי הוא מוכן להשבע שהחזיר את ההלוואה לבעליה. טרם שבועתו הוא ביקש מבעל דינו שיחזיק את מקל הליכתו לרגע קט. לאחר שנשבע הלה, חרה אפו של התובע על עזות מצחו של הנתבע, ובחמת זעם הוא הניף את המקל שזה עתה נמסר לידו על ידי הנשבע, והכהו בו. הקול המתכתי והמצלצל של המטבעות אשר התגלגלו ארצה מן המקל החלול שנשבר גילה כי הלווה תכנן תרמית, על ידי הטמנת מעות ההלוואה במקל ומסירתו לבעל דינו לפני השבועה, כך ששבועתו "החזרתי את מעותיך" תהיה אמת.

כדי למנוע הישנות מקרים מעין אלו, אשר בהם הנשבע אינו חושש להישבע משום שהוא סבור כי אין שקר בשבועתו, אך השבועה אינה משיגה את מטרתה, שהיא - אילוץ הנתבע לחשוף את האמת מחמת ייראתו מן השבועה - תקנו חכמים, שטרם השבועה יאמר בית הדין לנשבע, כי שבועתו היא על דעת בית דין. כלומר, כוונת שבועתו היא כנה ואמיתית, ללא תחבולות (עיי' נדרים כה/א ובר"ן שם, ובתוס' בסוגייתנו בעמוד ב' ד"ה "כי היכי").

נחלקו הפוסקים, מה דינה של שבועת "קניא דרבא" זו. האם הנשבע לא עבר על איסור שבועת שקר, משום שאכן לא הוציא דבר שקר מפיו, או שמא, מאחר שכוונת המילים "החזרתי את הממון" היא, שהחזירו לבעליו באמת, והוא לא עשה כן, הרי הוא נחשב כנשבע לשקר.

במשך הדורות הצטברו תחבולות מוזרות ומעניינות כאחת, שהתבצעו על ידי נוכלים אשר נקטו בתכסיסי עורמה, שאפשרו להם להשבע, לא לשקר ולצאת כשידם על העליונה. להלן, דוגמא אחת, אשר על ידה נבאר את מחלוקת הפוסקים לגבי שבועת "קניא דרבא".

המוכר הערמומי והקונה התמים: בעל ה"חוות יאיר" (שו"ת סי' ס"ט) נדרש לעניין, כאשר קונה תמים התלונן בפניו על מוכר ערמומי, אשר ביקש למכור לו דירה תמורת סכום מופרז. כדי לשכנעו נשבע לו המוכר, כי אם יבקש מאן דהוא היום לשלם לו שלש מאות רובל בעבור דירה זו, לא ימכרנה לו. הקונה התמים השתכנע, ושילם על הדירה שלוש מאות ועשר רובל...

בעל ה"חוות יאיר" קבע, כי זו היא שבועת שקר. שכן, אמנם המוכר התכוון לעמוד בשבועתו, אך מאחר שבעיני הקונה שבועה זו נועדה להוכיח את ערכה הרב של הדירה, בעוד שהדבר כלל אינו נכון, הרי זו שבועת שקר.

לדעתו, תקנת חכמים נועדה למנוע מן הרמאי לרמות את עצמו בחשבו, כי תחבולתו גורמת לכך ששבועתו אינה שבועת שקר, אך למען האמת, שבועת שקר היא שבועתו.

על דעתו זו של ה"חוות יאיר" חולקים גדולי האחרונים (המהר"י בן לב ח"ב סי' פ"ח, רבי בצלאל אשכנזי שו"ת סי' ל"ב, ה"מחנה אפרים" הל' שבועות סי' י) המבארים ומוכיחים, כי אין ניתן להחשיב את שבועת המוכר כשבועת שקר, אך ורק בגלל **מחשבת** הקונה, אשר סבר כי מטרת השבועה היא להוכיח את ערכה הרב של הדירה. לדעתם, כוונותיו ומחשבותיו של המוכר אינן משועבדות לאחרים. ומאחר שלא היה שקר בשבועתו, משום שבאמת ובתמים הוא התכוון שלא למכור היום את דירתו תמורת שלש מאות רובל, נחשבת שבועתו כשבועת אמת. לדעתם, תקנת חכמים להישבע על דעת בית דין היתה חיונית אף מצד ההלכה, ולא רק כדי שהרמאים לא ירמו את עצמם, שהרי, לולי תקנה זו, אין שבועה מעין זו נחשבת כשבועת שקר. אך לאחר שהוא מקבל על עצמו להשבע ללא תחבולות, אם יעשה כן, נחשבת שבועתו לשבועת שקר [עיי"ש עוד שנחלקו במקרה שאדם נשבע על דעת חבירו שעשה לו טובה, אם באופן זה הערמה נחשבת לשבועת שקר].

דף כט/ב שבועה

כשהנודע ביהודה נאלץ להרגיע את קיסר בוהמיה הזועם

בספר השאלות והתשובות לבעל ה"נודע ביהודה", אנו מוצאים שאלה דחופה שהריץ "האדון קייזר קעניגליכן רעוויזאר טראנזלאטר אויך קונסיסטראלישר צענזער" בפקודת מלך בוהמיה "ווירדיגי קונסיסטאריום טיטל ירום הודו", אל רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, רבה של פראג.

תפקידה של השבועה: השבועה נועדה למיצוי האמת המזוקקת. אדם כשר הנשבע בשמו של הקב"ה - לא ישקר. כדי להעצים את ייראתו של הנשבע ולהקטין את הסיכויים של שבועת שקר,

במסדרון נתקל ברבי שלמה זלמן עסקן מבני ירושלים, שהקדיש את ימיו להיטיב עם החולים. "יאמר לי מר", פנה אליו רבי שלמה זלמן, "שמא יודע הנך, אולי יש אדם נוסף שמאושפז כאן ואני מכירו?", "כן", ענה העסקן, "בשמחה רבה אלווה את רבנו אל חדרו".

השניים נפנו אל חדרו של החולה השני, והפתעה נעימה קידמה את פניהם. "היום, היום בבוקר הוא שוחרר" אמרה האחות, "הוא אמנם חלש עדיין, אבל הרופאים החליטו כי הוא רשאי להשתחרר ולשוב לביתו".

לימים, פגש העסקן את היהודי שהשתחרר בבוקרו של יום שישי, ואמר לו "יודע אתה, אילו היית משתחרר במוצאי שבת, היית זוכה לביקור של רבי שלמה זלמן!" "אתה טועה ידידי", אמר החולה לשעבר, "רק בגלל שהשתחררתי זכיתי לביקורו של הגאון. תאר לך שהוא היה בא לביתי, דופק על הדלת ושב על עקביו אחר שנקישותיו לא היו נענות. ב"ה, שבדיוק בבקרו של אותו יום שרבי שלמה זלמן בא לבקרני נענו הרופאים לבקשתי להשתחרר".

לאחר בירור קצר שעשו השניים, נתגלתה האמת במלא הדרה. ארבעים דקות לפני הדלקת הנרות טרח גאון הדור רבי שלמה זלמן אוייערבאך זצ"ל לבקר יהודי שכבר שוחרר לביתו, כדי לעודדו ולשמחו.

כך היא דרכה של תורה. פעמים רבות מתחיל אדם במצווה, או שהוא חפץ ללמוד תורה והוא מגלה שמחמת סיבה כלשהי לא יוכל לקיים את רצונו בצורה ובאופן שהתכוון, והוא חושב לעצמו "אני את שלי עשיתי". אולם, גדולי ישראל, שקיום המצוות הוא חלק מאישיותם, רואים את הדברים באור אחר. "אם התחלתי במצווה אסיימנה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כו/א להרע או להטיב

חכמים "להרע"

פעם אחת סיפרו לחוזה מלובלין זיע"א על צדיק מסויים שדרכו להתענות ולהסתגף. **אמר החוזה:** בסוגייתנו דרשו חז"ל "להרע או להיטיב - אוכל ולא אוכל". שתי דרכים לעבודת ה' - דרך רעה ודרך טובה, אך אין ספק, כי הדרך הטובה עדיפה על הדרך האחרת. ועל כך מתאונן הנביא ירמיה (ד/כב) "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו". כלומר, בוחרים הם דרך של "להרע" לעבודת ה', תחת הדרך של "להיטיב"...

דף כו/א בל יחל דברו

קדושת הדיבור

בתורה (במדבר ל/ג) נאמר: "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה". אמר על כך המגיד מקוז'ניץ זיע"א: השומר דיבורו שלא לחללו, מזכך את כח הדיבור עד שדבריו נשמעים במרום, בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"... ("עבודת ישראל").

דף כו/ב מוצא שפתיך תשמור

זהירות בנדרים

בהגיע אחת מבנותיו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לגיל של "מופלא הסמוך לאיש", היינו, לגיל של 11 שנים, קרא לה, לימדה עיקרי הלכות תרומות ומעשרות ונדרים, וביאר לה במתק שפתיו, עד כמה עליה להזהר בדיבורה מכאן ואילך ("הליכות שלמה").

תקנו חכמים, כפי שנלמד בשבוע הבא בע"ה, כי עליו להשבע כשבידיו חפץ של מצווה, בדרך כלל ספר תורה. באותה שעה אף מעמידים לפניו נאדות עשויים עור, כדי להעביר לו מסר מרתיע, כי אם ישקר, יהא גורלו כשל נאדות אלו, אשר בעבר הכילו בשר ועצמות, וכשם שעתה הם ריקים מתוכן, כך גם הוא יתרוקן מכל ממונו (ויקרא רבה פרשה ו').

אין נשבעים בספר תורה אלא עם ס"ת: זאת למודעי, כי אין נשבעים **ב**ספר התורה, אלא **עם** ספר התורה. ספר התורה אינו חלק מן השבועה, וכהגדרת הראשונים (רמב"ן שבועות מא/א), הוא אף אינו נכלל **בדיני** השבועה, כי אם **בטכסיסי** השבועה.

קיסר בוהמיה נזקק לסוגיה זו, אחר שגונב לאוזניו, כי יהודים שנאלצו להשבע בערכאות הנוכרים, כשספר תורה בידם - כדרישת השופטים, נהגו להביא עמם ספרי תורה פסולים כדי להקטין במעט את בזיון התורה הנאלצת להשתתף בערכאות. הקיסר קצף על כך, משום שיועציו המשפטיים סיברו את אוזניו, כי שבועת יהודי על ספר תורה פסול כלל אינה שבועה. ויחרה אפו של הקיסר על נתיניו השמים את חוקיו ללעג וקלס.

הגאון בעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדו"ק יו"ד סי' ע"א) הבהיר לקיסר ירום הודו, כי מן התורה, גם שבועתו של הנשבע ללא ספר תורה שבועה מעולה היא, ואף טרח להביא ארבעה עשר סימוכין מן התנ"ך כדי להפיס את דעתו של הקיסר הזועם.

בין ראיותיו כתב ה"נודע ביהודה", כי בכל מסכת שבועות לא הזכירו חכמי התלמוד את הצורך בהחזקת ספר תורה בשעת השבועה כדי להקנות לה תוקף, כי אם בשעה שהוא נשבע בפני בית דין, כדי להגביר את יראתו. אולם, בשאר השבועות שאדם נשבע שלא בפני בית דין אין כל צורך בספר תורה, ועם זאת, כל חומר שבועה עליו.

דף ל/א בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חבירך לכף זכות

האם גם ילדים יש לדון לכף זכות?

בסוגייתנו למדנו כי דברי התורה (ויקרא יט/טו) "בצדק תשפט עמיתך" כוללים, הן ציווי לדיין שישווה בין בעלי הדין, והן ציווי לכל אדם לדון את חבירו לכף זכות. בעלי עין חדה ודאי שמו לב, כי בעוד שבסוגייתנו נאמר "הוי דן את **חבירך** לכף זכות", הנוסח השגור בפי כל, אשר מקורו בפרקי אבות (פ"א משנה ו') הוא: "והוי דן את **כל האדם** לכף זכות". פשר שינוי הלשון נובע מכך, שבסוגייתנו נאמרה **הלכה**, ואילו בפרקי אבות לימדונו חז"ל **דרכי מוסר**. כלומר, אם רואה אתה אדם כלשהוא עושה דבר מה שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, הכריעו לכף זכות, ואל תחשדהו בעבירה. אולם, את חבירך, שיודע אתה בו שאינו מן הרשעים, **מחויב** אתה להתאמץ בכל מאודך ולדונו לזכות ("חפץ חיים", פתיחה עשין ג', בבמ"ח).

הזכות ללמד זכות והחובה ללמד חובה: אדם הרואה את חבירו עובר איסור, והוא דנו לכף חובה, הרי הוא מבטל מצוה זו מן התורה, והוא מחוייב לעקור את התדמית השלילית שנוצרה בו על חבירו, ולשוב ולדונו לכף זכות. אף על פי שהאיסור כבר נעשה בעת שדנו לחובה, מכל מקום, האיסור יתוקן כאשר מחשבתו על חבירו תשתנה לטובה ("דרכי צדק", פ"ו סעי' ו', עפ"י ח"ח סוף כלל ו' לענין קבלת לשון הרע).

האם גם ילדים יש לדון לכף זכות? בספר "שבילי חיים" כותב הרה"ג ר' משה קאופמן שליט"א, בהתייחסו לאיסור לשון הרע על ילדים, כי מעניין להיווכח, שבספרו "חפץ חיים" (כלל ח' דין ג'), רבינו ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל טורח למצוא מקרה שבו אסור לדבר לשון הרע על קטן, ולבסוף הוא מאתר סיטואציה מסובכת של ילד יתום מאב ואם המתגורר אצל אחרים שאין לספר לשון הרע עליו, שמא יגרשוהו מארחיו. הא למדת, שבני אדם אינם מאבחנים ילד כ"רע". מעשי ילדות באים והולכים, תכונות משתנות ומתהפכות, ומשום כך לא ראה ה"חפץ חיים" זצ"ל מקום לאיסור לשון הרע על ילדים כי אם במקרה זה [עיי"ש ב"שבילי חיים", שאין לומר על קטן דברים שהם גנאי ברור לו].

מעתה, המצווה לדון את הזולת לכף זכות אינה מתייחסת לילדים, משום שכאמור, ילדים אינם נמדדים לחיוב או לשלילה. מקבלים אותם כמציאות תוסרת, שאינה מצביעה על מהות.

דף ל/ב דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה

עמידה מהי?

מעניין להתבונן בפניו של הקורא ולצפות בתגובתו על הדברים הבאים: שני אנשים נסמכים על קיר בניין. האחד נחשב כמי שיושב, ורעהו נחשב כמי שעומד - היתכן? מתברר שכן.

בסוגייתנו מבואר, כי על העדים לעמוד בעת מסירת עדותם בבית הדין, ובשעה שהדיינים מודיעים את פסק הדין, על הדיינים לשבת בעוד שבעלי הדין צריכים לעמוד לפניהם. גמרתנו דורשת הלכות אלו מפסוקי התורה, אך לדעת פוסקים רבים אין הם אלא "אסמכתא", ובזמן הזה, שאין דיינים "סמוכים", לדעת הכל אין הלכות אלו מן התורה (עיי' "תומים" סי' י"ז ס"ק א').

דף כז/א נשבע לקיים את המצוה

אין עוד "תירוצים"

כאמור בסוגייתנו, אין תוקף לשבועתו של זה הנשבע לקיים מצווה. מנגד נאמר (נדרים ח/א): "מנין שנשבעין לקיים את המצוה? שנאמר, נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא! אלא, הא קמ"ל, דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה". כלומר, אדם רשאי להשבע לקיים מצווה מן התורה, כדי לזרז את עצמו לקיימה.

הסטייפלר זצ"ל הסביר זאת כך:

דרכו של אדם, שכאשר הוא מתעצל במצוה מסויימת, הוא מוצא לו הוראת היתר שבמקרה פלוני או במצב אלמוני פטור הוא מקיומה. אולם, כאשר הוא ישבע לזרז את עצמו לקיימה, תבוא השבועה ותטפח על פניו: מה נפשך. אם פטור אתה מן המצווה, שבועתך חלה ועליך לקיימה... ("קהילות יעקב", נדרים, סי' י').

דף כט/א אלהי כסף ואלהי זהב

בחירות לכהונת דיין

מספר דיינים התמודדו על משרת הדיין שהתפנתה בעיר ברודי. אחד מהם חפץ **לשלם** עבור התפקיד, ופרנסי העיר נטו לבחור בו בהוסיפם, שהכסף לא ישתלשל לכיסם אלא יוקדש לצורכי שמים, לבניית בית כנסת, מקוה, וכדומה.

אמר להם רבי שלמה קלוגר זצ"ל רבה של העיר: **עליכם ועל שכמותכם** קורא הפסוק (שמות כ/יט): "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב". אל תעמידו מי שאינו הגון עבור בצע כסף, אף שהדבר נעשה למעני כביכול, "אתי", למען ארויח בית כנסת או מקוה... ("פרדס יוסף").

דף כט/א שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן

חזקה שיקיים הכל

במדרש הוסיפו וביארו חז"ל, כי המקיים את מצות ציצית, כאילו קיים כל התורה כולה. וכל כך למה? מבאר בעל ה"הפלאה" - כיון שלבש ציצית אף על פי שאינו מחוייב בה, חזקה עליו שיקיים גם שאר המצוות.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

כאשר נעיין בספרי הפוסקים נמצא, לכאורה, סתירה בלתי מובנת בפסקיהם. שהנה, כתב הרמ"א (חו"מ סי' י"ז סעי' א'), כי אמנם העדים צריכים **לעמוד**, אך מותר להם לעמוד תוך שהם נסמכים על חפץ מסויים. זאת, לכאורה, משום שאף הנסמך על דבר מה נחשב כעומד. ואילו ה"שולחן ערוך" (שם, סי' כ"ח סעי' כ"ו) פסק, כי אמנם על הדיינים **לשבת**, אך רשאים הם לעמוד תוך שהם נסמכים על חפץ מסויים, ואין הם צריכים לשבת בפועל. על אתר מתקשים הפוסקים, האם סמיכה נחשבת כעמידה או כישיבה? רבים מן האחרונים עוסקים בסתירה זו, ולהלן שני ביאורים, החולקים זה על זה באופן קיצוני.

לדעת הגר"א (סי' י"ז ס"ק ו'), סמיכה **אינה נחשבת** לא כעמידה ולא כישיבה! לפיכך, כאשר לפי ההלכה נדרש האדם לשבת או לעמוד, אין הנסמך נחשב כמי שביצע אחת מפעולות אלו. אולם, דיין שלבסוף לא ישב, או עדים שבסופו של דבר לא עמדו בעת מתן עדותם, אין דבריהם בטלים, משום שעמידתם של העדים בבית הדין אינה תנאי בל יעבור לקבלת עדותם, וישיבת הדיינים אינה נדרשת אלא לכתחילה, אך בדיעבד, אף אם הם לא ישבו בדין, אין הדבר מבטל את פסק דינם. לפיכך, לא הקפידו חז"ל עם הדיין או עם העד הרוצה לסמוך עצמו על דבר מה, ורשאים הם לעשות כן אם רצונם בכך.

אולם, לדעת הב"ח (שם), כאשר התורה מחייבת את האדם לעמוד, כגון, בעת עבודת הקרבנות וכדומה, יש לעמוד ללא סמיכה. שונה הדבר בתקנות עמידה או ישיבה של חז"ל, שלגביהן סמיכה **נחשבת** הן כעמידה והן כישיבה! לפיכך, הדיין אשר צריך לשבת בדין רשאי לעמוד תוך שהוא נסמך על חפץ מסויים, וכן העד אשר צריך לעמוד בעת מתן עדותו, רשאי לסמוך עצמו על חפץ מסויים.

נמצאנו למדים, כי הן הדיין אשר עליו לשבת רשאי להסמך, והן העד אשר עליו לעמוד רשאי להסמך. אלא, שנחלקו הפוסקים במקרה שגם הדיין וגם העד יבקשו לסמוך עצמם באותה עת זה מול זה. לדעת הב"ח, הם רשאים לעשות כן, והעד ייחשב כעומד, והדיין ייחשב כיושב.

אולם, הסמ"ע כתב (עיי' "תומים" שם ס"ק ב' שביארו), כי אין הוא דוחה את הרעיון שניתן להתייחס לסמיכה הן כמצב של ישיבה והן כמצב של עמידה. אולם, דיני העמידה של העדים ודיני הישיבה של הדיינים נדרשו מפסוק אחד, ויש לראותם כמקשה אחת, משום שמטרה אחת להם - להבדיל בין הדיינים לשאר באי בית הדין, ולהקנות לדיינים מעמד רשמי אשר יקרין את סמכותו על העדים ועל בעלי הדין, כדי שהללו ינהגו באופן הראוי למקום זה. לפיכך, אין לדיין ולעד לסמוך זה מול זה, שכן, באופן זה אין כל הבדל ביניהם, ומעמד הדיינים אינו בולט [עיי"ש שבזה דחה את ראיית הב"ח].

ואפילו את אלו שאין כל אדם יכול לקיימן, לו היה יכול, ודאי היה מקיים אותן... ("פנים יפות", פרשת שלח).

דף ל/א בצדק תשפוט עמיתך

הגיון צר לשום מה?

על דברי התורה (ויקרא יט/טו) "בצדק תשפוט עמיתך" דרשו חז"ל - הוי דן את חבירך לכף זכות. לדעת בעל ה"בן יהוידע" (בסוגייתנו) בפסוק זה רמוז, כי גם במקרים דחוקים ביותר יש ללמד זכות על אחרים. שהנה, את המילה "בצדק" ניתן לקרוא גם באופן הבא: בצד - ק'. כלומר, לצידי האות "קוף" ממוקמות האותיות "צדי" ו"ריש". אמור מעתה, ב"צר" תשפוט עמיתך - גם כאשר נדמה לך כי צרה ודחוקה היא האפשרות לדון את חבירך לכף זכות, עליך לעשות כן.

לעילוי נשמת

לעילוי נשמת
מרת **מרים יפה** ע"ה
ב"ר דוד יסנר הי"ד
נלב"ע ה' בטבת תשנ"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בניה **דוד ושלמה יפה** שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יחיאל מאיר אנגלרד** ז"ל
ב"ר דב בעריש ז"ל נלב"ע ט' בטבת תשנ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י בתו
גב' **ברכה לנגה** ומשפחתה שיחיו

ללמוד משנה
מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית
שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה
צלצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון **חינם** 3764*

פירוש ברור ונוח להבנה | גודל קומפקטי במיוחד | עיצוב מפואר ואותיות מאירות עיניים | מתאים לכל זמן ועת | מנוי חודשי עד הבית

שיווק והפצה יפה נוף
ניתן להשיג ברשת חנויות יפה נוף

מאורות הדף היומי
משרד ראשי: רח' וגמן 1 (מול חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020 | דוא"ל: E-mail: meorot@meorot.co.il
לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 1-700-500-151

לע"נ מרת **רבקה** ב"ר מנחם אריה **הירש** ע"ה נלב"ע כ"ד סיון תש"ס **תנצב"ה**
כריכה וקיפול: "עיטופית" 03-5783845 | הפצה: **אשדיר בע"מ** 052-2000095